

TAXIL ALTINDA İSTİFADƏ OLUNAN BOZ-QƏHVƏYİ (ŞABALIDI) TORPAQLARDA MİKROELEMENTLƏRİN ÖYRƏNİLMƏSİ

Hasənzadə X.N.

Bakı Mühəndislik Universiteti
xhesenzade1@std.beu.edu.az

Mikroelementlər canlı orqanizmlərdə əsasən fermentlərin, hormonların, vitaminlərin və başqa həyat üçün vacib birləşmələrin tərkibinə daxildirlər. Adətən, mütəxəssislər belə birləşmələrin tərkibində 30-a yaxın mikroelementin iştirak etdiyini hesab edirlər. Fermentlər-bioloji mənşəli katalizatorlar olub, biokimyəvi reaksiyaların sürətini artırır və bunların aktivliyini isə məhz tərkibindəki mikroelementlər nizamlayır. Aparılan tədqiqatlar nəticəsində sübut olunmuşdur ki, mühüm biokimyəvi proseslərin yerinə yetirilməsi üçün mikroelementləri heç nə əvəz edə bilməz. Bu elementlərin çatışmazlığı həmin proseslərin əvvəlcə sürətini azaldır sonra isə tam dayandırır. Məsələn, zülal, sulikarbonlar və yağların mübadiləsi üçün Mo, Fe, V, Co, W, B, Mn, Zn əvəzənilməzdir. Zülalların sintezində isə Mg, Mn, Fe, Co, Cu, Ni, Cr iştirakı vacibdir.

Tədqiqatlar 2021-ci ildə Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutunun Qobustan Bölgə Təcrübə Stansiyasında (BTS) aparılmışdır. Tədqiqat ərazisinin torpaq örtüyü boz - qəhvəyi (şabalıdı) torpaq tipidir. Qobustan rayonunda taxıl əkinində istifadə olunan torpaqların tərkibinə nəzər salsaq deyə bilərik ki taxıl əkini üçün istifadə olunan torpaqlarda yüksək karbonatlılıq müşahidə olunur. Udulmuş əsasların tərkibində Ca -un miqdarı 100 qr torpaqda 36-42 m.ekv. təşkil edir. Udulmuş Na miqdarına görə dəmyə torpaqlarında şorakətlilik əlamətləri nəzərə çarpmır, yalnız suvarılan massivlərdə bir qədər şorakətlilik nəzərə çarpır və Na- un miqdarı 11-12%-ə qədər artır. Humusun miqdarı üst qatlarda 2-4% azotun miqdarı 0,20-0,30% tərəddüd edir. Ümumi sahəsi 1.4 min ha olan bu torpaqların çox hissəsi dəmyə və suvarılan əkinçilikdə istifadə olunur. Tədqiqat apardığımız ərazidə qoyduğumuz torpaq kəsilmələri əkin sahəsinin fərqli 3 nöqtəsini əhatə etməklə əsasən torpağın üst 0-30 sm qatlarında öyrənilmişdir. Nümunələr ərazidən müvafiq qaydada götürülmüş, İCP OES cihazında analiz edilmişdir.

Cədvəl 1. Taxıl altında istifadə olunan torpaqlarda mikroelementlərin miqdarı ppm ilə

Nº	Zn	Mn	Fe	Cu	Mg
1	0,44	23,8	9,8	1,9	243,7
2	0,62	22	13,6	2,1	267,3
3	0,43	9,8	13,8	1,1	321,6

Cədvəldən göründüyü kimi torpaqda əsasən Zn, Mn, Fe, Cu və Mg elementləri öyrənilmişdir. Bu mikroelementlər olduqca mühüm aqronomik əhəmiyyətə malikdir. Aparılmış analizlər nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, torpaqda Zn-in miqdarı 0,44, 0,62, 0,43 ppm olmuşdur ki, bu da zəif göstəricidir. Digər mikroelementlərin miqdarlarını hər üç nöqtədə olmaqla təhlil etsək Mn-nin miqdarı orta, Fe un miqdarı yüksək, Mg orta, Cu - in miqdarı isə yetərli dərəcədə olmuşdur.